4
Kaupunginkirjaston talousarvioehdotus 2015 ja taloussuunnitelmaehdotus vuosille 2015-2017

HEL 2014-002658 T 02 02 00

Päätösehdotus

Kulttuuri- ja kirjastolautakunta päättää hyväksyä kaupunginkirjaston vuoden 2015 talousarvioehdotuksen, vuosien 2016–2017 taloussuunnitelmaehdotuksen sekä investointiosan ja lähettää ehdotukset edelleen kaupunginhallitukselle.

Esittelijän perustelut

Kaupunginhallitus päätti 2.6.2014 kumota ja palauttaa sivistystointa johtavan apulaiskaupunginjohtajan päätöksellään 2.6.2014 kaupunginhallituksen käsiteltäväksi ottaman päätöksen uudelleen valmisteltavaksi kulttuuri- ja kirjastolautakunnalle lautakunnan 27.5.2014 tekemän päätöksen, § 70 Kaupunginkirjaston talousarvioehdotus 2015 ja taloussuunnitelmaehdotus vuosille 2015 – 2017.

Kaupunginhallitus kehottaa kaupunginkirjastoa valmistelemaan palautetun asian niin, että päätösehdotukset noudattavat vuoden 2015 talousarvion laatimisohjeissa (Khs 24.3.2014) asetettuja raameja sekä lautakuntia noudattamaan ko. raameja ehdotusta tehdessään.

Kulttuuri- ja kirjastolautakunta päätti kokouksessaan 13.5.2014 palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi.

Kulttuuri- ja kirjastolautakunta käsitteli kokouksessaan 22.4.2014 vuoden 2015 talousarvioehdotuksen raamin ja talousarvio- sekä taloussuunnitelmaehdotuksen 2015–2017 laatimisohjeet. Samassa yhteydessä se päätti talousarvion käsittelyaikataulusta. Raamin ja laatimisohjeiden käsittelyn yhteydessä lautakunta antoi ehdotusten valmisteluun liittyviä ohjeita ja tavoitteita. Lausunto kirjastotoimen talonrakennushankkeiden rakentamisohjelmasta vuosiksi 2015 – 2024 käsiteltiin lautakunnan kokouksessa 25.3.2014.

Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksesta on jätettävä esitys kaupunginhallitukselle 23.5.2014 mennessä.

Vuoden 2015 talousarvioehdotuksen ja taloussuunnitelmaehdotuksen lähtökohdat

Kuntalain mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio. Sen

hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös kolmea tai useampaa vuotta koskeva taloussuunnitelma. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäisen vuosi.

Helsingin kaupungin talousarviossa on kuntalain mukaan käyttötalous-, tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa. Samaa rakennetta noudatetaan taloussuunnitelmassa. Kaupunginkirjaston talousarvioesitykseen sisältyvät vain käyttötalousosa ja investointiosa, joka laaditaan irtaimen omaisuuden osalta.

Vuoden 2015 talousarvion raamin lähtökohtana on valtuustokauden strategiaohjelman mukainen talouden tasapainoa ja tuottavuuden parantamista koskeva tavoite:

Velkaantumiskehitystä hidastetaan pitämällä emokaupungin käyttömenojen reaalikasvu asukasmäärän kasvun mukaisena vähennettynä vuotuisella 1 % tuottavuuden parantamisen tavoitteella valtuustokaudella 2013–2016 ja rahoittamalla nykyistä merkittävästi suurempi osuus investoinneista tulorahoituksella ja kiinteän omaisuuden myyntituloilla.

Vuoden 2013 tilinpäätökseen nähden kaupungin yhteenlasketut toimintamenot kasvavat vuoden 2015 raamissa 3,3 %.

Hallintokuntien edellytetään talousarvioehdotuksissaan ja erityisesti määrärahoja kohdentaessaan ottavan huomioon kaupunginhallituksen valmistelua ohjaavat kannanotot.

Taloudellisen tilanteen muuttuessa kaupunginhallitus tarkentaa tarvittaessa talousarvioehdotusten valmistelun perusteita ja raamia.

Kaupunginkirjaston käyttömenojen vuoden 2015 talousarvioehdotuksen raamiksi on vahvistettu 36 958 000 euroa, mikä on samansuuruinen kuin vuoden 2014 talousarvio.

Verrattuna vuoden 2013 toteutuneisiin käyttömenoihin (38 260 000 euroa), on vuoden 2015 raami 1 302 000 euroa pienempi (- 3,4 %).

Kaupunginkirjasto on yrittänyt vaikuttaa vuoden 2015 raamiin esittämällä määrärahatarpeita mm. keskustakirjaston toiminnan suunnittelun turvaamiseksi sekä kirjastotilojen remonteista aiheutuvien vuokrankorotusten kattamiseksi.

Raami on erittäin tiukka ja merkitsee reaalisesti menoleikkauksia, kun huomioidaan yleisen kustannustason muutos sekä kaupungin sisäisten erien, tilavuokrien ja muiden palvelujen hintojen korotukset. Lisäksi henkilöstömenoissa on huomioitava virka- ja työehtosopimuksen

mukaiset yleiskorotukset ja palkantarkistukset vuosille 2013 (noin 72 000 euroa) ja 2014 (noin 143 000 euroa).

Tuloraamiksi on vahvistettu 2 671 000 euroa.

Irtaimen omaisuuden määrärahojen budjetoinnin lähtökohtana on hallintokuntakohtainen raami. Kaupunginkirjastolle vahvistettu investointiraami vuodelle 2015 on 983 000 euroa. Vuoden 2013 toteutuneisiin investointimenoihin verrattuna raami on 284 000 euroa pienempi (-22 %). Investointiehdotus esitellään talousarvioehdotuksen laatimisohjeiden mukaisesti vuosille 2015–2024. Investointiraami merkitsee haastetta arkkitehtonisesti merkittävän Töölön kirjaston remontin jälkeiselle kalustamiselle (2015-2016). Vuodesta 2017 alkaen esitetään varautumista keskustakirjaston irtaimistohankintoihin. Lisäksi on olennaisen tärkeää turvata keskustakirjaston rakentamiselle täysmääräinen rahoitus vuosille 2015-2018.

Talousarvioehdotuksen laatimisohjeessa on annettu ohjeistus siitä, mitä asiakokonaisuuksia ehdotukseen tulee sisällyttää. Lisäksi ohjeessa on annettu malli, jonka mukaan talousarvio ja taloussuunnitelma on perusteltava.

Viraston toimintaympäristön muutokset

Toimintaympäristön muutosten vaikutukset 2015 talousarvioon

Sekä kirjaston käyttäjäkunta että aineistot ja näiden myötä palvelut ovat edelleen muuttumassa merkittävästi. Monikulttuurisuus ja muu kansainvälistyminen näkyvät palvelujen kysynnässä. E-aineistot ovat lyöneet läpi ja kirjastoon hankittujen sähköisten aineistojen suosio jatkaa kasvuaan. Monimuotoista perinteistä aineistoa käytetään samaan aikaan edelleen vilkkaasti.

Vaikutukset näkyvät uusina aineisto- ja osaamisvaatimuksina sekä monipuolistuvana ja tehostuvana tilankäyttönä.

Keskustakirjaston ja sen toiminnan suunnittelu jatkuu edellyttäen, että sen rakentamisesta tehdään päätös. Keskustakirjasto on tärkeä sateenvarjo kirjastojen yleiselle kehittämiselle, koska kokeilut tehdään nykyisissä kirjastoissa, osin myös kansallisena yhteistyönä.

Kirjastojen alueellinen ja valtakunnallinen yhteistyö heijastuu yleisten kirjastojen keskuskirjastona toimivaan Helsingin kaupunginkirjastoon entistä konkreettisemmin. Kaupunginkirjastossa tehdään vuonna 2014 perustetun yleisten kirjastojen konsortion käytännön työt, merkittävimpänä niistä e-muotoisen aineiston yhteishankinta. Seuraavaksi konsortion työ laajenee yhteisluettelon tuottamiseen.

Yhteistyö ja työnjako Kansalliskirjaston kanssa toimivat selkiytetyllä mallilla. HelMet-yhteistyötä jatketaan pääkaupunkiseudun asukkaiden eduksi. Kaupungin sisäinen virastojen välinen yhteistyö lisääntyy keväällä 2014 hyväksytyn kulttuuriryhmän organisaatio-työryhmän linjausten mukaisesti.

Kasvavista palvelutarpeista ja kehittämispaineista huolimatta kaupunginkirjaston henkilökunnan määrä pysyy taloussuunnitelmakaudella ennallaan. Uusien toimintojen edellyttämää osaamista hankitaan kouluttamalla nykyistä henkilöstöä ja ottamalla vaateet huomioon uutta henkilökuntaa rekrytoitaessa.

Kirjastoautomaatiota, asiakkaiden itsepalvelumahdollisuuksia ja uusia palveluita kehitetään edelleen hyödyntämällä muun muassa RFID-tekniikkaa sekä aineistossa että kirjastokorteissa. Kirjaston sisäisiä työprosesseja tehostetaan, jotta henkilöstö pystyy yhä enemmän keskittymään opastavaan asiakastyöhön.

Kirjastoverkko pysyy ennallaan, mutta Mellunmäkeen mahdollisesti 2016 avattavan kirjaston aineistomenoihin on syytä varautua jo 2015. Aineistomäärärahaa käytetään sähköisten sisältöjen vuoksi yhä useampaan kategoriaan. Kirjasto on asettanut tavoitteeksi asukaskohtaisen aineistomäärärahan säilyttämisen nykytasolla. Tämä merkitsee säästöpaineita muissa kuluissa kun henkilöstömenot ja vuokrat samaan aikaan nousevat.

Arvio palvelujen kysynnän ja tuotantotapojen kehityksestä 2015 – 2017

Kirjastoaineistojen digitalisoitumisen ja muiden toimintaympäristön muutosten myötä kirjastotyön painopiste siirtyy sisältöjen avaamisen ja pedagogisen toiminnan suuntaan. Asiakkaat kääntyvät yhä useammin kirjaston puoleen tarvitessaan erilaisten digitaalisten tietovälineiden käytön opastusta. Ilmiö on korostunut, kun pankit ja esimerkiksi Kela sulkevat konttoreitaan. Tiedon- ja kulttuurin tarpeisiin vastaavan materiaalin etsimiseen tarvitaan apua, mikä lisää tietokantatyön ja muun aineiston laatuleimaamisen ja esikarsinnan tarvetta. Kirjastoalan koulutus ei välttämättä ole nykymuodossaan uusien palvelutarpeiden kannalta riittävä, vaan kirjaston on monipuolistettava rekrytointiaan. Toisaalta logistisia tehtäviä voidaan organisoida toisin, ja näin vapauttaa resursseja uusiin tehtäviin.

Käyttäjien ottaminen mukaan kirjaston toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen yhä tiiviimmin muuttaa kirjaston toimintatapoja.

Kirjaston palvelualueremonttien tarkoitus on lisätä ja tukea tilojen opastavuutta sekä käyttäjien omatoimisuutta. Samalla mahdollistetaan omatoimiaukiolojen laajentaminen, mikä lisää kirjastojen tuottavuutta.

Tuottavuuden lisäämiseksi kirjasto on käynnistämässä myös koko suunnitelmakauden kestävää isoa hanketta, jonka tarkoitus on käydä läpi nykyiset työprosessit ja logistiikka sekä selvittää uusien tekniikoiden mahdollisuudet niiden tehostamiseksi. Käytännön toimiin päästään suunnitelmakauden loppupuolella. Hanke kattaa sekä aineiston että tiedon logistiikan ja käsittelyn. Skaalaltaan se ulottuu yksittäisen kirjastoyksikön työstä valtakunnallisiin ja alueellisiin ratkaisuihin, joissa kaikissa Helsingin kaupunginkirjastolla on rooli.

Kilpailuttaminen

Talousarvion laatimisohjeiden mukaan hallintokunnat esittävät talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksissaan kilpailuttamista koskevat suunnitellut ja vireillä olevat muutokset talousarvio- ja taloussuunnitelmakauden aikana.

Kaupungin hankintakeskuksen toimittaman aineiston mukaan kaupunginkirjaston hankinnat (ei vuokria) olivat vuonna 2013 yhteensä 9,22 milj. euroa, josta käyttötalousarvion määrärahoilla hankittujen osuus oli 7,95 milj. euroa. Hankintojen arvo laski edelliseen vuoteen verrattuna 6,2 % (9,22 milj. euroa vuonna 2012).

Käyttötalousmäärärahoilla ostettiin palveluita 3,97 milj. euron ja tavaroita 3,98 milj. euron arvosta.

Euromääräisesti suurimmat ulkoiset toimittajat vuonna 2013 olivat kirjastoaineiston sekä posti- ja kuljetuspalveluiden toimittajia.

Sisäisten hankintojen (ei tilojen vuokrausta) osuus kaikista hankinnoista vuonna 2013 oli 2,5 milj., mikä oli 27 % kaikista hankinnoista. Euromääräisesti viisi suurinta sisäistä toimittajaa olivat siivous-, vartiointi-, puheluvälitys- ja ruokahuoltopalveluja toimittava Palmia (920 000 euroa), tilapäistä työvoimaa välittävä Seure Henkilöstöpalvelut (333 000 euroa), Helsingin taloushallintopalvelukeskus - Talpa (324 000 euroa), Helsingin Energia (223 000 euroa) sekä rakentamis- ja suunnittelupalveluita toimittava Stara Konepaja (133 000 euroa).

Ostolaskuja vuonna 2013 oli 11 627 kpl, josta verkkolaskujen osuus oli 82 %.

Kirjaston strategisesti merkittävimpiä hankintoja ovat aineistohankinnat, lainausjärjestelmää ja itsepalvelua edistävät palvelut, lainauspalvelua tukevat postin ja aineiston kuljetuspalvelut sekä palvelutuotannon kehittämiseen tähtäävät investoinnit kuten palvelukonseptin ja kirjastotilojen kehittämistä tukevat hankinnat. Tietotekniikkahankinnat kuten ohjelmistot, työasemat ja automaatit muodostavat merkittävän

hankintakokonaisuuden. Edellä mainitut hankitaan ulkopuolisilta toimittajilta. Suurin osa aineiston hankintaan liittyvistä palveluista kuten aineiston valinta ja käyttökuntoon käsittely tuotetaan itse. Aiheutuvat menot ovat suurimmaksi osaksi palkkamenoja. Luettelointityöhön on lähivuosina odotettavissa suuri muutos, kun siitä tulee valtakunnallinen yhteispalvelu. Kirjastoista toiseen kuljetettava aineisto lajitellaan toistaiseksi itse.

Riskienhallinta

Kaupungin ohjeiden mukaan riskienhallinta tarkoittaa järjestelmällistä ja ennakoivaa tapaa tunnistaa, analysoida sekä hallita toimintaan liittyviä uhkia ja mahdollisuuksia. Riskienhallinta kytkeytyy tiiviisti talouden ja toiminnan suunnitteluprosessiin. Riskienhallinnan näkökulmia ovat strategiset, taloudelliset ja operatiiviset riskitekijät.

Kaupunginkirjastossa on käytössä riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan ohje. Siinä on määritelty tehtäväjako ja vastuut riskienhallinnassa ja sisäisessä valvonnassa. Kaupunginkirjasto on arvioinut riskienhallintaa ja sisäisen valvonnan tilaa myös vuoden 2013 tilinpäätöksessä. Merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä ovat:

Operatiiviset riskit:

- Henkilöstöresurssien riittävyys
- Tietoturva ja – suoja
- Häiriökäyttäytyminen ja väkivallanuhka sekä ilkivalta ja varkaudet
- Epätyydyttävät työskentelyolosuhteet (kuumuus, kylmyys, sisäilma)
- Rakennuksen, rakenteiden sekä kiinteistönhoitoon liittyvät puutteet ja riskitekijät (talviolosuhteet, vesivahinko, paloturvallisuudesta huolehtiminen, sähkökatkokset, lukitus)
- Kassatoiminto ja rahankäsittelyyn liittyvä turvallisuus

Strateginen riski:

- E-aineistojen lisensointineuvotteluissa epäonnistuminen

Taloudellinen riski:

- Keskustakirjaston rahoitus
- Ulkopuolisen rahoituksen kiristyminen

Riskien hallitsemiseksi ongelmallisimmissa kirjastoyksiköissä on panostettu turvallisuuteen sekä pyritty lisäämään yhteistyötä muiden hallintokuntien kanssa. Lisäksi henkilökunnalle järjestetään

turvallisuuskoulutusta sekä -ohjeistusta. Turvallisuusajattelun syventämiseksi kirjasto on käynnistänyt yhteishankkeen työterveyskeskuksen kanssa.

Kaupungin strategiaohjelma viraston toiminnassa

Strategiaohjelman toteuttaminen viraston toiminnassa

Kirjasto vastaa kaupungin strategiaohjelman haasteisiin monipuolisesti. Tukiessaan mm. lukutaitoa ja lukemista, avointa tietoon pääsyä, elinikäistä oppimista, kulttuurista nauttimista, yhteisöllisyyttä ja kotoutumista se tukee kansalaisuutta. Kirjastot ovat moneen tarkoitukseen venyvien turvallisten julkisten tilojen verkko. Kaupunkilaiset ovat ottaneet ne entistä selkeämmin omiksi toimintaympäristöikseen. Kirjastotilat ovat erityisen tärkeitä nuorille, lapsille, maahanmuuttajille, yhdistyksille, harrastuspiireille ja monille syrjäytyneiden ryhmille. Kirjastoissa myös työskennellään ja järjestetään tapahtumia yhä enemmän ja luodaan näin uutta kaupunkikulttuuria.

Kirjastojen rooli kaupungin palvelujen edustajina omilla alueillaan vahvistuu. Ne on kytketty mukaan muun muassa asukastilojen käytön tehostamiseen.

Kaupunkistrategiassa hyväksytty keskustakirjastohanke on kirjastolle keskeinen kehittämistyön moottori. Keskustakirjaston toimintakonsepteja testataan nykyisissä kirjastoissa.

Kaupunginkirjasto kehittää osallistavaa budjetointia edelleen.

E-kirjojen, -lehtien ja -elokuvien käytön opetus ja niiden tarjoaminen käyttöön ovat keskeisiä uusia palveluja, jotka käyttötilastojen perusteella myös kiinnostavat käyttäjiä. Niiden käytön opastus kasvattaa helsinkiläisten yleisiä kansalaistaitoja. Kirjaston e-materiaalien tarjonta kasvaa merkittävästi ensi ja tulevina vuosina. Digitaalisessa muodossa julkaistavat teokset eivät tutkimusten eivätkä tilastojen mukaan vähennä kirjaston perinteisten palvelujen kysyntää, vaan lisäävät kokonaiskysyntää.

Kaupunginkirjasto osallistuu muiden virastojen kanssa maahanmuuttajatyötä, nuorisopalveluita ja tapahtumia edistäviin toimenpideohjelmiin.

Yhteistyö tiivistyy yhteisillä kaupunkistrategian toteuttamisohjelmilla. Ne konkretisoituvat muun muassa tilaratkaisuissa: kirjaston laaja verkosto hyödyttää muita hallintokuntia. Virastojen välisellä yhteistyöllä

pystytään laajentamaan nykyisiä palveluja ja toteuttamaan uusia palvelumalleja.

Viraston henkilöstösuunnitelma 2015 – 2017

Kirjastolain mukaan yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalvelujen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Niiden tulee edistää myös virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen ja niiden sivistyksellisten sisältöjen kehittymistä.

Toimintaympäristön muutosten, ennen kaikkea internetin luomien uusien mahdollisuuksien ja haasteiden takia kaupunginkirjaston toimintaa kehitetään jatkuvasti. Henkilökuntaa koulutetaan ja tehtäviä järjestellään uudelleen.

Sitovina tavoitteina olevat laajat aukioloajat määrittelevät henkilökunnan minimimäärän. Toinen määrittelevä tekijä ovat isojen kirjastojen eri kerrokset: niissä on taattava sekä toiminnot että turvallisuus.

Uudet sähköiset palvelut työllistävät kirjaston henkilökuntaa, koska ikääntyvät ihmiset eivät saa muualta opastusta palvelujen käytössä. Myös kirjaston omien tarjolla olevien sähköisten palvelujen laajeneminen (muun muassa e-aineistot) ja niiden käytön opastaminen edellyttää erityisosaamista.

Pieni (alle 5 % koko henkilöstömäärästä) ja tehokas hallinto mahdollistaa omalta osaltaan strategian toteutumisen ja laadukkaiden kirjastopalvelujen tuottamisen.

Kirjastoasetuksen mukaan kunnan kirjastolaitoksen henkilöstöstä vähintään 70 prosentilla tulee olla:

1) yliopistossa suoritettu korkeakoulututkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 60 opintopisteen laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot;

2) ammattikorkeakoulussa suoritettu korkeakoulututkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 60 opintopisteen laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot;

3) ammatillinen perustutkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 35 opintoviikon laajuiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot; taikka

4) tieto- ja kirjastopalvelujen ammattitutkinto.

Kunnan kirjastolaitoksen henkilöstöstä vähintään 45 prosentilla tulee olla 1. tai 2. kohdassa tarkoitettu koulutus.

Kaupunginkirjaston lakisääteisen sivistävän ja syrjäytymistä ehkäisevän tehtävän vuoksi ja sitovina tavoitteina olevien pitkien aukioloaikojen sekä asetuksen määrittelemän henkilöstörakenteen vuoksi henkilöstön määrää ei voida säästösyistä vähentää.

Taloussuunnittelukaudella lisätään erityisesti henkilöstön osaamista uusien e-aineistojen hallitsemiseksi. Mediataito-osaamiseen sekä vuorovaikutteiseen viestintäosaamiseen sosiaalisessa mediassa panostetaan. Asiakkaiden osallistamisessa tarvittavaa fasilitointiosaamista lisätään. Johtajuusosaamista vahvistetaan vastaamaan toimintaympäristön ja kirjastotyön muutoksiin. Esimiehiä kannustetaan osallistumaan kaupungin tarjoamaan johtamiskoulutukseen. Lisäksi kehitetään työyhteisötaitoja sekä kestävään uudistumiseen tähtäävää johtajuutta.

Vertaisoppimisen menetelmiä kehitetään ja tehtäväkiertoa edistetään, tavoitteena on tehokas osaamisen jakaminen.

Viraston tilankäyttösuunnitelma 2015 – 2024

Kirjasto on turvallinen julkinen tila, jolla on laajat aukioloajat. Kirjastot toimivat kaupunginosiensa kulttuuritiloina. Asukkaiden ja asukastoiminnan näkökulmasta kirjastot ovat usein lähiseutunsa ainoa maksuton tila. Tämä ulottuvuus korostuu, kun kirjastoja käytetään yhä enemmän myös aukioloaikojen ulkopuolella.

Kirjastotoimen kannalta suunnittelukauden tärkein uudisrakennushanke on keskustakirjasto, jonka valmistumisvuosi on 2018.

Maunulan kirjaston, työväenopiston ja nuorisotalon hankkeessa pyritään aivan uudenlaiseen yhteistyöhön ja tilankäytön synergiaan. Kirjaston osuus hankkeessa on 567 hum². Talonrakentamisohjelmassa rakentamisen aloittaminen on merkitty helmikuulle 2015. Molemmat uudisrakennushankkeet ovat mukana valtion kirjastorakennusten rahoitusohjelmassa.

Perusparannushankkeista Töölön kirjaston korjaushanketta pidetään kiireellisimpänä ja tärkeimpänä. Korjaushankkeen arvioidaan valmistuvan vuoden 2016 alussa. Pienemmistä perusparannushankkeista alkamassa on Laajasalon kirjaston julkisivun ja vesikaton peruskorjaus. Rakennuksessa toimivat Laajasalon kirjasto

sekä nuorisotalo ja päiväkoti. Hanke on merkitty alkamaan kesäkuussa 2015 ja valmistumaan heinäkuussa 2016.

Mellunmäen kirjasto-asukastalo (269 hum²-kirjaston osuus; 2015-2016;) on tarkoitus toteuttaa Laakavuoren korttelitalon kiinteistöön.

Herttoniemen kirjaston palvelut esitetään siirrettäväksi Herttoniemen metroaseman yhteyteen tai välittömään läheisyyteen liikenteellisesti erinomaiseen paikkaan, joka samalla voi palvella myös Herttoniemenrannan ja Kulosaaren asukkaita.

Jätkäsaareen esitetään pienehköä kirjastoa (500 hum²;) Kaupunginkirjasto on luopunut Bunkkerin varauksesta, mutta Länsisataman alueelle tarvitaan kirjastotilaa, joka voisi olla myös muiden kaupungin toimitilojen yhteydessä. Tilan olisi hyvä olla käytössä siinä vaiheessa kun Jätkäsaari-Ruoholahti -alueen asukasluku lähentelee 30 000 henkeä.

Östersundomissa on tällä hetkellä pieni Sakarinmäen koulukeskuksen sisällä toimiva lastenkirjasto. Siinä vaiheessa kun alue alkaa rakentua olisi kirjastolle hyvä varata noin 700 m² toimitila, joka voisi olla myös yhteistila muiden toimijoiden kanssa.

Talousarvion vaikutus strategiaohjelman talousmittareiden edistämiseen

Kaupunginkirjaston toimintamenoraami vuodelle 2015 on samansuuruinen kuin vuoden 2014 vahvistettu talousarvio. Irtaimen omaisuuden hankintaan on osoitettu 983 000 euroa, mikä on 22 % vähemmän kuin vuonna 2013 toteutuneet investointimenot. Samanaikaisesti kehitetään uusia palvelumuotoja ja tapoja toteuttaa aiempaa haastavammat palvelut ja kysynnän muutokset. Uusien aineistoformaattien käyttöönotto ja opastaminen toteutetaan tehostamalla työajan käyttöä nykyresurssein. Tilankäyttö tehostuu uusilla toimintamalleilla, kun tiloja annetaan asiakkaiden ja muiden toimijoiden käyttöön aukioloaikojen ulkopuolella. Valtakunnallisten vertailujen perusteella kirjastojen tilat ovat Helsingissä erittäin tehokkaassa ja monipuolisessa käytössä. Kirjastoissa on vuonna 2015 keskimäärin 173 kävijää/m² .

Tietotekniikan hyödyntäminen ja sähköinen asiointi

Tietotekniikkaohjelman toteuttaminen

Kaupunginkirjasto noudattaa tietotekniikkaohjelman mukaista jakoa kaupungin yhteisten järjestelmien sekä oman alansa erityisjärjestelmien kesken. Kirjasto osallistuu kaupungin yhteisten

järjestelmien sekä kaupungin tietoteknisen kokonaisarkkitehtuurin kehittämiseen.

Oman alansa osalta kaupunginkirjasto osallistuu keskuskirjastotehtävänsä mukaisesti valtakunnallisten tai kuntarajat ylittävien kirjastoalan tietojärjestelmien kehittämiseen muun muassa Kansalliskirjaston, maan muiden kirjastojen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Sähköisen asioinnin kehittämishankkeet

Kaupunginkirjasto on tarjonnut asiakkaille sekä asiakassuhteen hoitoon että kirjaston palvelujen käyttöön liittyviä sähköisiä asiointimahdollisuuksia jo useita vuosia. Näitä kehitetään kohdennettujen hankkeiden avulla. Vuonna 2015 kaupunginkirjasto kehittää teknisiä ratkaisuja asukasviestintään kirjastoissa ja kirjastotilojen omaehtoiseen käyttöön. Esimerkiksi alueiden asukasyhdistysten toiminta voi jatkossa näkyä kirjaston infonäytöillä. Tilojen käyttöä tehostetaan avaamalla kirjastotiloja kaupunkilaisten käyttöön myös aukioloaikojen ulkopuolella. Lisäksi kehitetään asiakaslähtöisiä ratkaisuja sähköisten aineistojen avaamiseen verkossa ja kirjastotilassa.

Tavoitteet ja mittarit

Talousarvion seurannassa tarkasteltavat tavoitteet:

Sitovat toiminnalliset tavoitteet

Kaupunginkirjaston talousarvion toteutumisen seurantaa varten on vuoden 2007 alusta lähtien ollut käytössä kaksi sitovaa toiminnallista tavoitetta, jotka kumpikin liittyvät asiakaspalveluun. Toinen näistä sitovista tavoitteista on edelleen vuosittaisten aukiolotuntien määrä ja toinen vuosittaisten käyntien yhteismäärä, joka koostuu kirjastokäynneistä ja verkkokäynneistä.

Aukiolotunneiksi talousarviovuonna 2015 esitetään 98 600 tuntia, 102 000 tuntia vuodelle 2016 ja 102 000 tuntia vuodelle 2017.

Aukiolotunneissa on myös huomioitu Töölön kirjaston sulkeminen peruskorjauksen vuoksi vuonna 2015. Korjaustyö jatkuu vuoden 2016 alkupuolelle, mikä vaikuttaa molempien vuosien aukiolotuntitavoitteeseen. Jatkossa selvitetään aukiolotuntien jakoa kahteen ryhmään: palveluaukiolo- ja itsepalvelutunteihin.

Käyntien määräksi esitetään talousarviovuodelle 14,3 miljoonaa, josta kirjastokäyntien osuus olisi 6,3 miljoonaa ja verkkokäyntien osuus 8,0 miljoonaa. Vuonna 2014 on huomattu, että kirjaston uudet

verkkopalvelut ovat lisänneet verkkokäyntien määrää voimakkaasti. Suunnitteluvuosien 2016 ja 2017 yhteiskäyntimääräksi esitetään 14,6 miljoonaa.

Tavoitteissa on huomioitu Mellunmäen kirjaston avautuminen vuonna 2016.

Muut toiminnalliset tavoitteet

Talousarvion toteutumista seurataan myös lainojen määrällä. Niitä lasketaan talousarviovuonna kertyvän 8,5 miljoonaa. Suunnittelukaudella vuosikertymä arvioidaan olevan vuonna 2016 8,6 miljoonaa lainaa ja vuonna 2017 8,6 miljoonaa lainaa.

Energiatehokkuutta ja ympäristöä koskevat tavoitteet

Kaupunginkirjaston energiansäästösuunnitelmassa on asetettu energiansäästötavoitteet toiminnalle. Kaupunginkirjaston toimitiloista valtaosa on suoraan vuokrattu tilakeskukselta ylläpitovuokralla. Vuokraan sisältyy lämpö, vesi ja joidenkin tilojen osalta myös sähkö. Säästötavoitteiden todentaminen on kuitenkin haasteellista, koska usea kirjasto sijaitsee kaupungin muun toimipisteen yhteydessä eikä energian käyttöä ole toistaiseksi mahdollista mitata tehokkaasti tilakohtaisesti. Asetetut energiatehokkuus- ja säästötavoitteet syntyvät vain eri toimijoiden yhteistyön seurauksena.

Kirjaston ympäristöohjelmassa on asetettu ympäristöä koskevia tavoitteita sekä toimenpiteitä.

Helsingin kaupungin ympäristöpolitiikan yhtenä tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä virastot noudattavat ympäristöjohtamisessaan kevennettyjen ympäristöjärjestelmien periaatteita. Tällä hetkellä neljällä kirjastolla on käytössä Ekokompassi-ympäristöjärjestelmä. Kirjaston tavoitteena on ottaa käyttöön Ekokompassi koko kirjaston tasoisena vuoden 2015 alusta.

Määrä- ja taloustavoitteet

Vuonna 2014 kirjastoverkon muodostaa 37 kirjastoja, 10 laitoskirjastoa ja kaksi kirjastoautoa. Kirjastoverkko säilyy saman laajuisena vuonna 2015. Vuonna 2016 kirjastojen lukumäärä kasvaisi yhdellä Mellunmäen kirjaston valmistumisen vuoksi. Lisäksi kirjastolla on kotikirjasto.

Talousarvioehdotuksen mukaiset menot asukasta kohden ovat 59,38 euroa. Vuoden 2014 talousarviossa asukaskohtainen meno on 60,55 euroa. Asukaskohtaiset menot suunnittelukaudelle ovat 60,66 euroa vuonna 2016 ja 61,11 euroa vuonna 2017.

Tulot asukasta kohden vuonna 2015 ovat 4,29 euroa (4,87 euroa vuonna 2014). Asukaskohtainen tulotavoite on 4,14 euroa/asukas vuonna 2016 ja 4,10 euroa vuonna 2017.

Tuottavuuden toteutuminen 2013–2017

Kaupunginkirjaston tuottavuus lasketaan yhtenä kokonaisuutena erittelemättä eri palveluita. Tuottavuus paranee vuonna 2015 perusvuoteen 2012 verrattuna. Taloussuunnitelmakaudella tuottavuuden trendi on nouseva. Ulkopuolisen rahoituksen menoja kasvattava vaikutus vaikuttaa jonkin verran tuottavuuteen vertailuvuoden ja taloussuunnitelmakauden välisessä tarkastelujaksossa. Lisäksi Töölön kirjaston remontti vaikuttaa kirjaston tuottavuuteen vuonna 2015.

Kirjasto on jo nykyisellään tehokas ja vaikuttava, ongelmia ennalta ehkäisevä palvelu: noin 80 % kaupunkilaisista käyttää kirjastoja, joiden osuus kaupungin menoista on noin 0,8 %.

Tilankäytön tehokkuuden toteutuminen 2013–2017

Tilojen käyttöä tehostetaan eri toiminta- ja palvelumuotoja kehittämällä sekä suunnittelemalla remontoitavien kohteiden tilaratkaisut nykyistä monikäyttöisemmiksi ja joustavammiksi. Tilojen käytön tehostamiseen pyritään jatkamalla laajennetun aukiolon kokeilua, jossa asiakkaat voivat käyttää kirjastotiloja ja lainata aineistoa normaalien aukioloaikojen ulkopuolella. Lisäksi käytössä on toimintamalli, jossa eri kaupunginosa-alueiden yhdistykset ja muut toimijat voivat sopimuksen perusteella käyttää kirjastotiloja aukioloaikojen ulkopuolella.

Tilojen käyttöä tehostetaan myös virastojen välisillä kaupunkistrategiaa toteuttavilla yhteistyömuodoilla ja tilaratkaisuilla. Vuonna 2015 käynnistyy kirjaston, työväenopiston ja nuorisokeskuksen hankkeena yhteiskäytössä oleva tilaratkaisu Maunulan uuteen keskukseen.

Talousarvioehdotus

Talousarvioehdotus vuodelle 2015 ja taloussuunnitelmaehdotus investointiehdotuksineen ovat esityslistan tämän asian liitteenä.

Kaupunginkirjaston käyttömenojen kehitys on viime vuosina ollut hyvin maltillista.

Käyttömenojen kehitys/asukas 2010 - 2014

Vuosi	euroa
2010	61,44
2011	61,55

2012	63,34
2013	62,46
2014	60,55

Menot/asukas kasvoivat vuodesta 2010 vuoteen 2013 1,7 % eli keskimäärin 0,6 prosenttiyksikköä vuotta kohden.

Verrattaessa kaupunginkirjaston menojen kehitystä kustannustason muutoksia kuvaaviin yleisiin indekseihin havaitaan menojen ja käytettävissä olevien määrärahojen reaalinen laskutrendi. Muun muassa kuluttajahintaindeksin nousu vastaavana ajanjaksona oli 7,9 % kun taas julkisten menojen hintaindeksin (kuntatalous – kulttuuritoimi) muutos oli 8,7 %.

Kaupunginkirjaston käyttötalousarvio vuodelle 2015 esitetään talousraamin mukaisesti 36 958 000 euroa.

Käyttötulot

Kaupunginkirjaston tulot on esitetty 2 671 000 euron suuruisena.

Tulot sisältävät asiakkailta perittävät myynti- ja maksutulot, kuten, myöhästymis- ja aineiston korvausmaksut. Aineiston varausmaksuja ei ole budjetoitu talousarvioon. Myöhästymismaksuja ja käyttökorvauksia on arvioitu kertyvän 1,2 miljoonaa euroa. Kopioiden ja tulosteiden myynnistä arvioidaan kertyvän tuloja noin 290 000 euroa. Tulot perustuvat kulttuuri- ja kirjastolautakunnan 19.1.2010 hyväksymiin ja kirjastotoimenjohtajan 25.9.2013 päivittämiin maksuihin.

Tulot sisältävät 610 000 euroa Kirjastot.fi – hankkeeseen, 160 000 euroa monikielisen kirjaston ylläpitämiseen sekä 225 000 keskuskirjastotehtävien hoitamiseen.

Käyttömenot

Palkat ja palkkiot (17 144 000 euroa) on laskettu voimassa olevien palkkojen mukaisesti. Ne sisältävät palkat lomarahoineen sekä määrärahat tilapäisen työvoiman palkkamenoihin, erilliskorvauksiin sekä muihin palkkoihin ja palkkioihin. Henkilökunnan palkoista on vähennetty oikaisueränä saatavat henkilöstökorvaukset.

Henkilösivukulut (5 764 000 euroa) on laskettu ohjeiden mukaisilla prosenteilla (33,16 %).

Talousarvion laatimisohjeiden mukaan hallintokuntien tulee noudattaa voimassa olevia virka- ja työehtosopimuksia kokonaisraaminsa puitteissa. Kaupunginhallituksen käyttövaroihin ei ole varattu

keskitettyjä palkkamäärärahoja. Raamin niukkuus vaikuttaa erityisesti kaupunginkirjaston henkilöstömenoihin. Kirjastotoimi on henkilöstövaltaista ja kirjastoverkon laajuudesta ja monimuotoisuudesta johtuen henkilöstömenot muodostavat yli puolet kirjaston käyttömenoista. Palkkaratkaisujen mukaiset korotukset vaikuttavat merkittävästi kirjaston kuluihin ja kulurakenteeseen.

Palvelujen ostoihin on esitetty yhteensä 4 032 000 euroa. Esitys sisältää määrärahat tietotekniikkamenoihin, tilapäisen työvoiman hankintaan, siivouspalveluihin sekä muiden palvelujen ostoihin. Palvelujen ostoihin sisältyy myös 220 000 euron määräraha keskustakirjaston suunnitteluun ja palvelujen kehittämiseen.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat-kohtaan on esitetty 3 944 000 euron määrärahaa. Aineistohankintojen osuus tästä on 3 268 000 euroa. Haastavasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta kaupunginkirjasto esittää asukaskohtaiseksi aineistomäärärahaksi 5,25 euroa. Vuonna 2013 aineistohankintoihin käytettiin 3 098 000 euroa. Aineet, tarvikkeet ja tavarat-kohta sisältää myös kaluston pienhankintoja, toimistotarvikkeet sekä sähköenergian niiden toimitilojen osalta, joissa sähkö ei sisälly vuokrasopimukseen. Lisäksi keskustakirjaston suunnittelun tarpeisiin on varattu 50 000 euroa. Sähköenergian määrärahassa on huomioitu energiansäästötavoitteet.

Toimitilojen vuokriin on esitetty 6 036 000 euron määrärahat. Määräraha sisältää talousarvion laatimisohjeissa esitetyn sisäisten tilavuokrien korotusvaikutuksen. Tilakeskukselle vuokran yhteydessä maksettavat palvelukustannukset sisältyvät palvelujen ostoihin. Vuokrien osuus kaikista käyttömenoista on 16 %.

Määräraha sisältää lisäksi koneiden ja kaluston vuokrat sekä siviilipalvelusmiesten asuntojen vuokrakulut.

Kirjastoverkon tilannetta ja laajuutta on käsitelty kulttuuri- ja kirjastolautakunnassa (25.3.2014) kirjaston kiinteistölautakunnalle antamassa lausunnossa talonrakennushankkeiden rakentamisohjelmaksi vuosiksi 2015 – 2024

Taloussuunnitelma 2016–2017

Taloussuunnitelmakauden tuloarvio esitetään 2 611 000 euron suuruisena.

Vuoden 2016 käyttömenot ovat 38 282 000 euroa ja 38 922 000 euroa vuonna 2017. Talousarviovuoteen 2015 verrattuna vuoden 2017 käyttömenot nousevat 1 964 000 euroa (5,3 %), mutta asukaskohtaisesti tarkasteltuna menokasvu on 2,9 %.

Taloussuunnitelmavuosien henkilöstömenoihin esitetään kolmen vakanssin lisäystä Mellunmäen kirjastoa varten.

Palvelujen ostoihin sekä aineet, tarvikkeet ja tavarat-menokohtiin esitetyllä menotasolla voidaan turvata kirjaston peruspalvelutaso ja aineiston kattavuus.

Vuokramenoihin esitetään menolisäyksiä remontoitujen tilojen vuokrantarkistuksista johtuen.

Irtain omaisuus 2015 – 2024

Talousarvion laatimisohjeiden mukaan irtaimen omaisuuden budjetoinnin lähtökohtana on hallintokuntakohtainen raami. Kirjastotoimelle on raamissa varattu 983 000 euroa.

Irtaimen omaisuuden hankintoihin kuitenkin esitetään tietotekniikkahankintoihin 412 000 euron määrärahaa. Kalusteisiin on ollut mahdollista varata 472 000 euroa. Töölön kirjaston perusparannustyön alkaa syksyllä 2014 ja jatkuu alkuvuoteen 2016. Töölön uusittavien ja kunnostettavien kalusteiden kokonaismäärärahatarpeen on vuosina 2015 ja 2016 arvioitu olevan 872 000 euroa.

Taloussuunnitelmavuosille 2016 - 2019 etsitetään irtaimen omaisuuden määrärahoja seuraavasti:

Vuosi	euroa
2016	1 526 000
2017	1 304 000
2018	7 204 000
2019	1 100 000

Taloussuunnitelmavuosien merkittävin menoerä 6 000 000 euroa kohdistuu vuonna 2018 keskustakirjastohankkeelle.

Tietotekniikkainvestoinnit sisältävät kirjastotoiminnan sujuvuuden ja ylläpidon turvaavia välttämättömiä hankintoja.

Taloussuunnitelmakaudelle on esitetty määrärahoja kirjastotilojen kuluneisuuden torjumiseen ja ergonomian parantamiseen. Lisäksi kirjaston palvelualueuudistukset ja tilakonseptin toteuttamiseen on esitetty varatavaksi määrärahoja.

Kaupunginkirjaston henkilöstötoimikunta on käsitellyt kokouksessaan 20.5.2014 talousarvioehdotuksen 2015 ja taloussuunnitelmaehdotuksen vuosille 2015-2017 sekä investointiosan.

Lisäksi kaupunginkirjasto on täydentänyt talousarviokirjan perustelutekstiä määrä- ja taloustavoitteiden sekä tuottavuuden toteutumisen 2015- 2017 ja tilankäytön tehokkuuden 2015-2017 toteutumisen osalta talous- ja suunnittelukeskukselle. Kyseessä olevat tekstit ja tiedot on todettu tämän asian esittelytekstissä.

Esittelijä

kirjastotoimen johtaja
Tuula Haavisto

Lisätiedot

Ari Tirri, talouspäällikkö, puhelin: 310 85510
ari.tirri(a)hel.fi

Liitteet

1	Kir Käyttömenot TAE 2015.pdf
2	Kir irtaimen omaisuuden perushankinnat 2015-2024 IT-käyttömenot 2015-2017.pdf
3	Kir Suoritteet ja määrät TAE 2015.pdf
4	Kir Tilankäyttöohjelma 2015-2024 TAE 2015.pdf
5	Kir Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma TAE 2015.pdf
6	Kir talousarviokirjan teksti TAE 2015.pdf